

לקראת שבת

עיונים בפרשת השבוע

מדברי

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א

שנה ב' / גליון מ"ב
ערש"ק פרשת קדושים
ה'תשס"ה

אגוד תלמידי הישיבות

פתח דבר

לקראת שבת פרשת קדושים הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדיה, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון מ"ב), והוא אוצר בלום מתוך רבבות ענייני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש צוקללה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבד"כ לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה מפיו של משיח, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
איגוד תלמידי השיבות

מעמו וראו כי טוב

הננו לבשר לקהל קוראינו כי ניתן להרשם כמנויים על הקובץ ולקבלו מידי שבוע באמצעות הדואר

בסך 10 ש"ח בלבד לחודש
(דמי טיפול ומשלוח)

לפרטים נא לפנות לטלפון 03-9604832
(ניתן להשאיר הודעה)

לקראת שבת

י"ל ע"י מערכת 'לקראת שבת'
שע"י איגוד תלמידי השיבות
כתובת המערכת:

ת.ד. 2033 כפר-חב"ד, 72915

טלפון: 03.9604832 פקס: 03.9607370

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

ביאור נפלא בדברי רש"י בנוגע לדין ד"לפני עור" דמביא בדווקא דוגמא מסויימת שבזה דווקא הוא החידוש דדין "לפני עור".

(ע"פ לקוטי שיחות חלק כז עמ' 141 ואילך)

יינה של תורה

ביאור ענין העבודה ד"קדש עצמך במותר לך", דעפ"ז מובן מדוע היא דווקא תביא את הגאולה.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק א עמ' 254 ואילך)

חידושי סוגיות

ביאור טעם דברי הרמב"ם המביא להלכה הענין ד"כל הגוזל . . . כאילו נוטל נשמתו", דעפ"ז מובן מדוע לא הביא המשך דברי הגמ' בזה, וכן מובן מדוע מקשר זאת הרמב"ם לענין תקנת השבים.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לב עמ' 112 ואילך)

הוספה – דרכי החסידות

ביאורים ופתגמים בענין "ואהבת לרעך כמוך" (הכתוב בפרשתנו), כיצד צריך ליקר ולאהוב כל יהודי באשר הוא.

(פתגמים מלוקטים מתורת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מליובאוויטש)

מקרא אני דורש

החידוש בדין ד"לפני עור" על דין היזק סתם

ביאור נפלא בדברי רש"י בנוגע לדין ד"לפני עור" דמביא בדווקא דוגמא מסויימת
שבזה דווקא הוא החידוש דדין "לפני עור"

א. על הפסוק (פרשתנו יט, יד) "ולפני עור לא תתן מכשול" מפרש רש"י "לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו", ורש"י אף מביא דוגמא לכך – "אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו".

וצריך להבין מדוע מוציא רש"י – שדרכו לפרש פשוטו של מקרא - את הדברים מפשוטם, דבמקום לפרש שאסור ליתן מכשול לפני עור, משנה הוא ומפרש ש"עור" הוא "סומא בדבר", וה"מכשול" הוא "עצה שאינה הוגנת לו".

ועוד צריך להבין, מדוע צריך רש"י להביא דוגמא לכך, בעוד שלכאורה זהו דבר פשוט שאינו דורש ביאור. ואם כן צריך להביא ראיה ע"כ, הרי ישנם בזה דוגמאות רבות קלות יותר, ובפרט, שבתורת כהנים (שזהו המקור לדברי רש"י), מובאים שני דוגמאות נוספות – "אל תאמר לו צא בהשכמה שיקפחוהו ליסטים, צא בצהרים בשביל שתשתרב", ו"בא ואמר לו בת איש פלוני מה היא לכהונה, אל תאמר לו כשרה היא ואינה פסולה", ומדוע בחר רש"י בדוגמא זו דוקא?

ועוד ועיקר, שדוגמא זו גופא שמביא רש"י, קשה ביותר. דהנה, מלשון רש"י מובן שעיקר הבעיה בדוגמא זו היא מה ש"אתה עוקף עליו ונוטלה הימנו". וצריך להבין דהרי בפשטות עצם העצה דהחלפת השדה בחמור היא "עצה שאינה הוגנת לו", ומדוע צריך להגיע לכך ש"אתה עוקף עליו".

ואף שהיה אפשר לומר שהחלפת השדה בחמור היא עצה הוגנת מצ"ע, דהרי יש כ"כ מעלות

בחמור על שדה (דאין זה דורש כ"כ מאמץ של בעל הבית, וכהנה רבות).

אך זה אינו, דהרי לאידך ישנם גם מעלות בשדה על החמור (דאין שייך בו מיתה, ואין צורך להיטלטל עמו וכו'), ובמילא, עדיין נחשבת העצה כ"אינה הוגנת".

ובעיקר צריך להבין לפ"ז, מדוע זה ש"אתה עוקף עליו" מחשיב את העצה כ"אינה הוגנת", והרי לבעל השדה אין זה נחשב כלל כ"מכשול" ואף זו לא עצה ש"אינה הוגנת לו", דהרי אדרבה - החמור עדיף לו!

ב. ויובן זה בהקדים הכלל הידוע, דבכל מקום שחוזרת התורה על דין שנכתב כבר לפנ"ז, צריך להשתדל למצוא בו חידוש דין, ולא להסתפק בכך שהתורה חוזרת ע"כ בשביל "להרבות בלאווין". [ובמקומות שכן מפרשים דזהו ע"מ "להרבות בלאווין", זהו משום שלא מצינו שם (בדרך הפשט) חידוש דין].

ועד"ז הוא בנד"ד: הענין ד"לפני עוור לא תתן מכשול" בפשוטו - שאסור ליתן מכשול שע"י ינזק ה"עור" - אנו יודעים כבר ממה שכתבה התורה לפנ"ז (משפטים כב, כא), "וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו ונפל שמה שור . . בעל הבור ישלם", דמכך לומדים שאסור ליתן מכשול שיכול לגרום לשני היזק.

[ואע"פ שהתורה מדברת שם רק על חיוב התשלומים ולא על האיסור שבדבר, הרי מובן בפשטות שאם נענשים על כך, ודאי שזהו דבר האסור].

ולכן למד רש"י, שב"לפני עור לא תתן מכשול" באה התורה לחדש דין נוסף שאינו נכלל באיסור ד"כי יפתח איש בור", כדלקמן.

ג. עפ"ז מובן בפשטות מדוע רש"י אינו מביא את הדוגמאות האחרות שבתו"כ - "צא בהשכמה שיקפחוהו ליסטים, צא בצהרים בשביל שישתרב" - דוגמאות אלו נכללות באיסור ד"כי יפתח איש בור", שהרי ע"י עצתו הוא גורם היזק לחברו.

ולכן גם לא הביא רש"י את הדוגמא דדבר עבירה ("בא ואמר לו בת איש פלוני מה היא לכהונה כו"), דהרי מובן, שאם אסור לגרום לחברו היזק בגופו וממונו, עאכ"כ שאסור לגרום לו היזק בנפשו.

וכמו שמצינו בארוכה בפרשת בראשית, שהנחש נענש (ע"כ שפיתה את חוה לדבר עבירה) בעונש חמור מאוד - "ארור אתה מכל הבהמה", שמכך מובן גודל האיסור להכשיל אחר בעבירה.

ולכן מביא רש"י דוקא את הדוגמא "אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו", כי דוקא בדוגמא זו ישנו חידוש דין, כדלקמן.

ד. והביאור בזה:

כאן אין מדובר על איסור עשיית נזק לשני, אלא על איסור לתת לו "עצה שאינה הוגנת לו". דהיינו, בשעה שנותנים עצה לשני, צריך לחשוב רק ע"כ שתהיה זו עצה ש"הוגנת לו", ולא על התועלת העצמית שתבוא מכך.

ולכן מביא רש"י דוגמא זו ד"מכור שדך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו", דבזה בא רש"י לבאר את גדר האיסור, דאף שלמקבל העצה אין כל נזק מכך (דהרי קניית החמור מועילה לו), אלא רק שזהו "עצה שאינה הוגנת לו" (שהרי מטרת העצה היתה לתועלת המייעץ, שיוכל לקנות את השדה), בכ"ז אסרה זאת התורה.

- והגם שיכול היועץ לחשוב: דהרי זה (הסומא בדבר) אינו חסר כלל, ומה הפגם בכך שהוא (היועץ) נהנה?

ולכן מפרש רש"י שהאיסור אינו בגרימת היזק לשני, אלא רק בנתינת "מכשול", דה"מכשול" כאן הוא באופן נתינת העצה, דה"סומא" חושב שה"יועץ" נותן לו עצה ש"הוגנת לו", והיועץ "עוקף עליו" ונותן לו עצה בשביל הנאת עצמו.

ה. ובזה ישנה הוראה נפלאה בענין אהבת ישראל, כמה צריכים להיות 'מונחים' בעשיית טובה ליהודי, דאין מספיק שהתוצאה מהמעשה תביא טובה ליהודי אחר, אלא, שגם ה'דרך' לעשייה תהיה חדורה בכך: דבשעה שעושים טובה ליהודי צריכים להיות 'מונחים' בכך, ולחשוב רק אודות מצבו של השני, בלי לערב בזה נגיעות ופניות וכו'.

שעי"ז מקיימים מצות אהבת ישראל באופן של "ואהבת לרעך כמוך", דבשעה שמרגישים שהשני הוא "כמוך" בפשטות - רעך הוא לא "זולת", אלא הוא דבר אחד עמך (דהרי זהו הענין דאחדות ישראל) - אזי גם המחשבה אודות טובת השני, היא באופן שהוא 'מונח' בה לגמרי - 'כמוך' ממש.

יינה של תורה

העבודה ד"קדש עצמך" תביא את הגאולה

ביאור ענין העבודה ד"קדש עצמך במותר לך", דעפ"ז מובן
מדוע היא דווקא תביא את הגאולה

א. בפרשתנו (כ, ז) מצוה התורה על בני ישראל - "והתקדשתם והייתם קדושים". פסוק זה מתפרש בדברי חכמינו כציווי על האדם להתקדש ולהטהר בעניניו הפרטיים - "קדש עצמך במותר לך". משמעות ציווי זה היא, אשר גם בדברי הרשות של יהודי צריכה להיות ניכרת קדושה. גם בשעה שעוסק במסחר, ואפילו בזמן האכילה והשינה - דברים בהם נדמה היהודי לשאר אומות העולם, העוסקים גם הם בענינים אלו - עליו לעבוד את בוראו ולהחזיר את ההכרה הזו במציאותו. עבודה זו, הנובעת מפנימיות נשמת היהודי, היא המביאה את הגאולה העתידה, אז תתגלה פנימיות ועצמות האלקות בשלימות בעולם הזה, כדלקמן.

ב. עוד קודם מתן תורה קיימו האבות את התורה והמצוות. אמנם, עבודתם של האבות היתה רק ברוחניות ולא התבטאה במציאות העולם הגשמי. על ידי עבודתם המשיכו האבות את דרגת האלקות שביחס לבריאה, ולכן לא יכלה האלקות לחדור למציאות הגשמית הנחותה. רק במציאות הרוחנית הדקה והעדינה האירה האלקות.

במתן תורה ניתן לבני ישראל להמשיך בעולם אור אלקי נעלה ביותר, היכול לחדור ולהאיר אף את המציאות הגשמית. בקיום מצוה גשמית מגלה היהודי בעולם את האור האלקי הנעלה ביותר שלגביו לא קיים הבדל בין גשמיות לרוחניות, ויכול לחדור גם במציאות העולם הגשמי.

אך גם לאחר מתן תורה קיימת הגבלה מסויימת בהארת האלקות בבריאה. האור האלקי החודר בגשמיות העולם מתבטא בקיום מצוות התורה, אך לא חודר בכל פרט בבריאה מצד עצמו. לעתיד לבוא, תהיה שלימות גילוי העצמות בבריאה. אז לא תהיינה כל הגבלות, והמציאות האלוקית המהווה את הבריאה תראה ותתגלה בכל דבר. העולם כפי שהוא במציאותו יהיה דירה ומשכן לעצמותו יתברך.

גילוי אור נעלה זה מתבטא בעבודה באופן של "קדש עצמך במותר לך". נוסף על קיום המצוות וההימנעות מעבירה על רצון ה', מחדיר היהודי אף בדברי הרשות ועניניו הפרטיים את ההכרה במציאות הבורא. בכך מביא הוא לידי ביטוי את עצמות האלקות החודרת בכל פרט בבריאה.

נוסף על כך, עבודה זו נוגעת לעצמותו של היהודי: כאשר יהודי לומד תורה ומקיים מצוות נשאר הוא עדיין בגדר מציאותו, ורק כוחות נפשו בטלים לרצון ה'. ברם, כשיהודי מקדש עצמו במותר לו, בדברים השייכים לו ונוגעים למציאותו האישית הוא מתבטל לרצון העליון, משמעות הדבר היא שהוא נותן ומקדיש את כל מציאותו לקונו.

על ידי עבודה זו הנוגעת לעצם מציאות היהודי, מתגלית עצמות האלקות בעולם עצמו באופן פנימי עד שנרגש בו שכל מציאותו היא החיות האלוקית המהווה ומחיה אותו. שלימות גילוי זה תהיה בגאולה העתידה, אז יראה בכל פרט בעולם ההארה האלוקית.

"לא תלך רכיל בעמך" (יט, טז)

מורנו הבעש"ט נוהג היה ללמוד עם תלמידיו שיעור בגמרא. אופן הלימוד היה בגאונות וחרירות מרובה. כן היו לומדים את כל המפרשים השייכים לסוגיא הנלמדת, כגון: רמב"ם, אלפס, רא"ש ואחרים. רבינו הבעש"ט, היה מתרגם ומבאר את הדברים בשפה המדוברת, אידיש.

בעת שלמדו מסכת ערכין (טו, ב) והגיעו למאמר חז"ל "לשון תליתאי קטיל תליתאי", פירש זאת הבעש"ט: לשון הרע קוטלת את כל השלושה, את הממציא, את המספר ואת השומע. אלא שזה בלבושים הרוחניים, הגרוע פי כמה מרצח של חיים גשמיים!

(היום יום יג' חשון)

חידושי סוגיות

"כל הגוזל את חברו כאילו נוטל נשמתו"

ביאור טעם דברי הרמב"ם המביא להלכה ענין זה ד"כל הגוזל . . כאילו נוטל נשמתו", דעפ"ז מובן מדוע לא הביא המשך דברי הגמ' בזה, וכן מובן מדוע מקשר זאת הרמב"ם לענין תקנת השבים

"לא תגנבו" (קדושים יט, יא)

אבל בגמ' שם ממשיך: "ואומר⁵ ואכל קצירך ולחמך [יאכלו] בניך ובנותיך ואומר⁶ מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי בארצם ואומר⁷ אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים", ומפרש בגמ' "מאי ואומר, וכ"ת נפש דידי' אבל נפש בניו ובנותיו לא, ת"ש בשר בניו ובנותיו⁸, וכ"ת הני מילי היכא דלא יהיב דמי אבל היכא דיהיב דמי לא, ת"ש מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי בארצם, וכ"ת הני

מדייק בלשון הרמב"ם דלא הביא המשך דברי הגמ' בזה

א. כתב הרמב"ם¹: "כל הגוזל את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו שנאמר² כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו³ יקח". ולפי פשוטו, מקור הדברים הוא מאמר ר' יוחנן בבבא קמא⁴.

(1) ספ"א מהל' גזילה ואבידה.

(2) משלי א, יט.

(3) בדפוס רמב"ם "את נפש גו". אבל בכת"י הרמב"ם הוא ככפנים - ראה רמב"ם הוצאת פרענקל ובילקוט שינוי

נוסחאות שם.

(4) קיט, א.

(5) ירמ' ה, יז.

(6) יואל ד, יט.

(7) ש"ב כא, א.

(8) אינו לשון הפסוק. וראה דק"ס שם - כמה גירסאות

בזה.

היינו שהרמב"ם הביא מאמר זה לא (רק) לבאר חומר איסור גזילה¹¹ (ולמעשה שאם זו היתה כוונת הרמב"ם הו"ל להביאו תיכף בתחילת הל' גזילה¹², או בסופו, כדרכו בכגון דא¹³), אלא בקשר להלכה¹⁴ ע"ד תקנת השבים. ועכ"ל ש"ס"ל שחומר זה באיסור גזילה ("כאילו נוטל נשמתו כו") הוא ענין להלכה. וא"כ למה לא הביא שזהו גם בחמס וע"י גרמא (וכן, דהוי כאילו נוטל נפשות בניו ובנותיו)?

מבאר כללות הטעם דענין זה

ג. ויובן זה בהקדים ביאור טעמו של דבר, שהגזול את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו. דהנה התוס' כתבו במק"א¹⁵, שהוא "משום דפעמים רעב כבד ואין לו במה לקנות". והיינו, שדין זה שהגזול את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו איירי כשהנגזל חסר "כל

מילי היכא דקעביד בידיים אבל גרמא לא ת"ש אל שאול ואל בית הדמים כו".

וצ"ב למה לא הביא הרמב"ם ההמשך, שהגזול כו' כאילו שופך גם דם בניו ובנותיו, ואשר איסור זה הוא גם בחמסון, ואף בגרמא?¹⁶ בפשטות יש לומר, שהמשך מאמר ר' יוחנן לא נאמר להלכה כ"א כדברי אגדה בחומר עון גזילה, ולכן לא הביאם הרמב"ם, שאין זה ענינו של ספר יד החזקה - ספר הלכות - להביא כל הדרשות ע"ד חומר איסור גזילה.

אבל בדברי הרמב"ם מוכח דס"ל שמאמר ר"י ד"כל הגזול כו" להלכה נאמר¹⁷, שהרי בהמשך למאמר זה כותב (ובפרט - באותה ההלכה) "ואעפ"כ אם לא היתה הגזילה קיימת ורצה הגזולן לעשות תשובה ובא מאליו והחזיר דמי הגזילה תקנת חכמים היא שאין מקבלין ממנו אלא עוזרין אותו ומוחלין לו כדי לקרב הדרך הישרה על השבים וכל המקבל ממנו דמי הגזילה אין רוח - חכמים נוחה ממנו.

11 ע"ד שכ' בנוגע לאיסורים השייכים לשפ"ד (ספ"א דהל' רוצח ושמירת נפש): "אע"פ שאיו לוקין על לאוין אלו מפני שאין בהן מעשה חמורים הם שכל המאבד נפש אחת מישראל כאלו אבד כל העולם כולו". וראה שם פ"ד ה"ט.

12 ע"ד שהוא בטור. וגם בשו"ע אינו בסוף הסימן אלא קרוב לתחילת הסימן (ס"ג).

13 ראה לדוגמא: סוף הל' שבת, סוף הל' טומאת צרעת. ועוד.

14 ומהאי טעמא דוחק לומר, שהרמב"ם הביאו כאן בהמשך להחומרא שבאיסור גזילה שכתב בהלכה שלפנ"ז "ואם גזל עבר בשלשה לאוין", דלפ"ז הו"ל לאמרו שם בהלכה שלפנ"ז, ואודות תקנת השבים - בהלכה בפ"ע.

15 ב"מ נח, ב ד"ה זה בגופו (צויין בגליון הש"ס לרע"א ב"ק שם). וראה תוס' רבינו פרץ וחי' הריטב"א (החדשים) ב"מ שם.

9 ולהעיר, שבר"ף ורא"ש סוף ב"ק ג"כ לא הביאו כל המשך הגמ': בר"ף הביא אחרי הפסוק הראשון ("כן ארחות גו") "ואומר אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים מאי ואומר וכי תימא הני מילי בידיים אבל בגרמא לא ת"ש כו' כאלו הרגן", והשמיט ב' הפסוקים (והביאור) נפש בניו ובנותיו, ומחמס בני יהודה (ועד"ז הוא בחדושי תלמיד הרשב"א והרא"ש). וברא"ש (סל"ד) השמיט רק הפסוק דמחמס בני יהודה (שזהו גם ביהיב דמי). וראה לקמן הערה 43.

10 הובא גם בטושו"ע חו"מ ששנ"ט ס"ג. ויל"ע בזה שלא הביאו אדה"ז בשולחנו חלק חו"מ הל' גזילה וגניבה.

אבל אי אפשר לפרש כן בדברי הרמב"ם, הכותב בפירוש "כל הגוזל את חברו כו", שמשמעו שזהו בכל האופנים²⁰.

[ובדעת התוס' לכאורה צריך לומר, שלפניהם היתה הגירסא "הגוזל לחבירו", ולא "כל הגוזל כו", וכן הועתק להדיא שם²¹ "והא דאמרין פרק הגוזל בתרא הגוזל לחבירו כו"].

ועוד זאת: לדעת התוס' צריך לומר, דמה שאמרו "הגוזל את חברו . . כאילו נוטל נשמתו" הוא לאו דוקא, דהוא הדין בגונב את חברו שוה פרוטה²², שהרי טעם זה "משום דפעמים רעב כבד ואין לו במה לקנות" הוא גם בגניבה, שבכל אופן הרי הוא נוטל נשמתו ממנו. וכדמוכח מקושיית התוס' אדברי הגמ' "גדול אונאת דברים מאונאת ממון . . זה בגופו זה בממונו" שהמדובר באונאת ממון, ועכצ"ל שהתוס' ס"ל שגם המאנה את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו²³.

משא"כ לדעת הרמב"ם, דמזה שסתם הרמב"ם (כלשון הש"ס) "כל הגוזל כו" (והביאו בהל' גזילה), משמע²⁴ שקאי רק בגזילה ולא

כך, שבמצב של "רעב כבד" הי' קונה בפרוטה זו¹⁶ חיי נפשו¹⁷, ונמצא שהגזילה יכולה להביא לידי נטילת נשמה בפועל.

[ומובן, שאין מסתבר כלל לומר, שכוונת התוס' היא, דהיות שלפעמים יתכן מצב (שאינו שכיח כלל) שהגזילה מביאה לידי נטילת נשמה ("רעב כבד ואין לו במה לקנות"), לפיכך נחשב "כל הגוזל . . פרוטה כאילו נוטל נשמתו"!

זאת ועוד: כוונת התוס' בזה היא ליישב דברי הגמ'¹⁸ "גדול אונאת דברים מאונאת ממון", ומפרש ר"א "זה בגופו זה בממונו" - אע"פ ש"הגוזל לחבירו שוה פרוטה כאילו גזל נשמתו", כי זה ד"הגוזל לחבירו כו" - היינו משום דפעמים רעב כבד ואין לו במה לקנות אבל יש הרבה בני אדם שאינם חסרים כל כך". ומוכח מזה שס"ל להתוס', שדברי ר"י "כאילו נוטל נשמתו" לא נאמרו בכל גזילה¹⁹, ואדרבה, אצל "הרבה בני אדם" לא שייך לומר כן, ולכן "גדול אונאת דברים מאונאת ממון . . זה בגופו זה (רק) בממונו".]

16) בתוס' ר"פ שם "היינו משום דפעמים הוא רעב ורוצה לקנות בזה לחם". וראה הערה הבאה.

17) וע"ד מ"ש אדה"א בתניא פל"ז (מח, סע"ב. הובא לקמן בפנים) במעלת מצות צדקה דנותן חיי נפשו לה' "הואיל ובמעוות אלו הי' יכול לקנות חיי נפשו". וראה גם אגה"ק ס"ד (קו, א).

18) ב"מ שם.

19) וכמפורש בריטב"א שם "התם בעני שאין לו אלא אותה פרוטה למזונותיו באותה שעה". וראה נתיבות עולם (להמהר"ל) ח"ב נתיב העושר פ"ב (רכז, סע"ב ואילך) "העני . . חיותו תלוי בו (ומביא גמג"מ) וכמ"ש הגוזל שוה פרוטה לעני כאילו נוטל נפשו".

20) וביק"ר (פ"ב, ו) הלשון במאמר ר' יוחנן הוא "כל מי שהוא גוזל את חברו כו".

21) וכן בתוס' רבינו פרץ שם. משא"כ בריטב"א.
22) ובריטב"א שם מעתיק מב"ק "כל הנוטל פרוטה כו".

23) להעיר ממס' שמחות (פ"ב, יא): "כל הגונב הרי זה שופך דמים". אלא דשם ה"ע אחר, כמו שממשיך "ולא שופך דמים בלבד אלא כאילו עובד עבודת כוכבים וכו'" (ראה נוסחת הגר"א שם).

24) אף ש"ל שדרכו של הרמב"ם רק להעתיק דיני התלמוד כצורתם וכלשונם כא"א על מקומו (יד מלאכי

הרמב"ם "כל הגוזל את חברו שוה פרוטה כאלו נוטל נשמתו ממנו", דכיון שגזל יכול להביא לידי שפיכות דמים, לכן אמרה תורה³⁰ שתיכף משעת הגזילה חל עליו גדר זה ד"כאילו נוטל את נשמתו".

כלומר: הא ד"כל הגוזל כו' כאילו נוטל נשמתו" אינו מפני שמעשה גזילה זה עצמו מביא לנטילת נשמה בפועל (כשיטת התוס' "דפעמים רעב כבוד ואין לו במה לקנות"), אלא מפני שמעשה הגזילה יכול להביא לידי מעשה של שפיכות דמים³¹, ולכן נחשב מעשה הגזילה עצמו כמעשה שפיכות דמים³².

[ולכן דין זה הוא רק בגזילה, כי המציאות של עמידת הבעלים בפניו להציל ממונו או למנוע הגזל, באופן שיבוא לידי שפיכות דמים, היא - "ע"ד הרוב" - בגזילה, ולא בגניבה³³ ושאר אופני לקיחת ממונו].

אבל קשה לפרש כן כוונת הרמב"ם כי:

(א) אם כוונת הרמב"ם שהלכות אלו הן המשך של תוכן אחד מענין לענין, דכאשר מעשה אסור אחד מביא לידי מעשה אסור אחר נחשב המעשה

30) וע"ד בא במחלת (משפטים כב, א ובפרש"י); או ע"ד בן סורר ומורה (תצא כא, יח ובפרש"י) שנהרג ע"ש סופו.

31) ע"ד פי' הרלב"ג (וראה מצ"ד) משלי שם (א, יט) חדא"ג מהרש"א כאן ד"ה נפשו.

32) ובויק"ר שם "כל מי שהוא גוזל את חברו שוה פרוטה מעלין עליו כאילו הרגו" (ושם מובא ע"ז כמה פסוקים לפני הבאת הפסוקים שבגמ' שם).

33) אינו ע"ד הרוב", אף שיכול להיות, וכן"ל בבא במחלת.

בשאר אופני לקיחת ממונו חברו.

[וקושי זה ישנו גם אם נפרש בדעת הרמב"ם שהטעם ד"כל הגוזל כו' כאילו נוטל נשמתו" הוא (כמ"ש במפרשים²⁵) לפי ש"הממונו . . ג"כ נחשב כמו אחד מחלקיו . . כמו שאמרו חכמים פעמים הרבה הגוזל את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל את נפשו . . הצדיקים²⁶ חביב עליהם ממונו שלהם יותר מגופם" [ובפרט ע"פ דברי רבינו הזקן²⁷ בנוגע לצדקה שנחשב כאילו "נותן חיי נפשו לה", "הואיל ובמעות אלו [שנותן לצדקה] הי' יכול לקנות חיי נפשו"] - כי גם לפי ביאור זה אין הפרש בין גזילה לגניבה או שאר אופני לקיחת ממונו חברו דכיון שמפסיד ממונו שהוא "כמו אחד מחלקיו" ה"ז "כאילו נוטל נשמתו"].

ג. והנה לכאורה יש מקום לבאר טעם הדבר, ע"פ מ"ש הרמב"ם בהלכות הקודמות²⁸ "התאוה מביאה לידי חימוד והחימוד מביא לידי גזל שאם לא רצו הבעלים למכור אע"פ שהרבה להם בדמים והפציר ברעים יבוא לידי גזל שנאמר²⁹ וחמדו בתים וגזלו ואם עמדו הבעלים בפניו להציל ממונם או מנעוהו לגזול יבוא לידי שפיכות דמים". ועל יסוד זה מוסף

כללי הרמב"ם אות ה').

25) מהר"ל שם נתיב התשובה פ"ה (קסב, ב).

26) סוטה יב, א.

27) פל"ז (מח, סע"ב) - הובא לעיל הערה 17.

28) שם הי"א.

29) מיכה ב, ב (בשינוי. ובסהמ"צ ל"ת רסו הובא בכבתוב).

אינה רק פעולה של נטילת ממון חבירו אלא בפעולתו זו הוא מבטל ומפקיע את בעלותו של האדם מעל רכושו ולכן ה"ז "כאילו נוטל נשמתו ממנו". ונלמד מהכתוב "נפש בעליו יקח", שכיון שבעלותו מחפץ זה מופקעת ע"י הגזילה, ה"ז כנטילת נשמתו.

וכלל זה הוא בכל הגזול את חבירו שוה פרוטה, בלי חילוק אם חבירו עני או עשיר [אלא שאם הוא פחות משוה פרוטה, שאין פחות משוה פרוטה ממון³⁷ לא נחשב כ"נוטל את נשמתו"³⁸ כיון שבאופן זה אינו מבטל בעלות על "רכוש"³⁹] ומובן שזהו רק בגזול חבירו, ולא בגניבה או בשאר אופני⁴⁰ אונאת ממון⁴¹.

[ולהרמב"ם לא נכלל זה בהך דבבא מציעא שגדול אונאת דברים מאונאת ממון (דזה בגופו וזה בממונו), שזהו רק באונאת ממון ולא בגזול

הראשון כאילו הוא כולל את המעשה הבא על ידו, אז הול"ל תחילה "כל החומד כאילו גזול"³⁴ וכיו"ב - בדומה למ"ש אח"כ "כל הגזול . . שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו". ומזה שנקט רק הא ד"כל הגזול כו" משמע שזהו ענין מיוחד באיסור גזילה דוקא.

(ב) למה נקט הלשון "כאלו נוטל נשמתו ממנו, ושינה מלשון "שפיכות דמים" שבהלכה הקודמת?

(ג) מאופן חלוקת ההלכות ברמב"ם משמע, דהא ד"כל הגזול את חבירו כו' כאילו נוטל נשמתו" אינו המשך וסיום ההלכות שלפנ"ז (כבהלכה הקודמת לזו³⁵ - "הא למדת שהמתאוה עובר בלאו אחד וכו'), אלא הוא דבר חדש.

גוף לקיחת הממון נחשב כ'נטילת נשמה'

ד. ולכן נ"ל, שהרמב"ם ס"ל, שהטעם ד'כאילו נוטל נשמתו" הוא לא משום שמעשה הגזילה עלול להביא לידי שפיכות דמים (בפועל), אלא מצד גוף לקיחת "ממון האדם בחזקה"³⁶, בע"כ של הבעלים: לקיחת "ממון האדם בחזקה"

34) ובפרט שישנו כתוב מפורש (ושהביאו הרמב"ם) "וחמדו . . וגזלו". אלא שיש לחלק (בדוחק עכ"פ) בין חימוד לגזילה דחימוד "אין בו מעשה" (רמב"ם שם ה"ט) ולכן לא חל ע"ז גדר "גזילה" (אף שמביא לידי גזילה), משא"כ מעשה של גזילה שייך להטל עליו שם "מעשה" של שפ"ד.
35) ה"ב.

36) רמב"ם שם ה"ג. וברמב"ם הל' גניבה פ"א ה"ג: אם לקח בגלוי ובפרהסיא בחוזק יד אין זה גנב אלא גזלן. וראה המשך דברי הרמב"ם שם לענין לטטים מזויין, ושתי הגירסאות ברמב"ם שם ובמפרשים שם. ואכ"מ.

37) רמב"ם כאן פ"ז ה"ז (וראה פירוש המשניות להרמב"ם מע"ש פ"ד מ"ח - הובא ברדב"ז וכסף משנה הל' מע"ש פ"ח ה"ד).

38) ראה תורת חיים לב"ק כאן: אבל פחות משוה פרוטה לאו ממון הוא ולהכי יליף מקרא דכן ארחות כל בוצע בצע דבצע היינו ממון.

39) אף שלענין איסור, אסור לגזול גם פחות משוה פרוטה, וגם כל שהוא, כמ"ש הרמב"ם בריש הל' גזילה (ה"ב וה"ו). וראה שו"ע אדה"ז חלק חו"מ ריש הל' גזילה וגניבה.

40) ועפ"ז יתוסף ביאור בהפרש שבין תשובה על גזילה (שכ' הרמב"ם בהל' תשובה פ"ב ה"ט), להכפרה כשמזיק ממון חבירו (שבהל' חובל ומזיק פ"ה ה"ט), כמ"ש במפרשים - ראה לח"מ הל' חובל ומזיק שם. תוס' יוה"כ ליומא פה, ב ד"ה עבירות. וראה לקמן בפנים ס"ה ואילך ובהערה 49.

לו, או כאשר ע"י פעולתו גורם לקפח כל מקור חיותו של השני (כבגבעונים)⁴⁴.

ולכן לא הביא הרמב"ם פרטים אלה ופסוקים אלה, כי כאן הביא רק מה שנוגע לגוף מעשה הגזילה [אפלו גזילה דשוה פרוטה⁴⁴ שהוא דבר השווה בכל (בלי תנאים נוספים)], היינו שכל מעשה גזילה שחל עליו הלאו דלא תגזול, חל עליו גם חומר זה ד"כאילו נוטל נשמתו" מצד גוף לקיחת ממון האדם בחזקה.

עפ"ז מובן מדוע מביא הרמב"ם בהלכה זו דין תקנת השבים

ה. ע"פ כל הנ"ל יש לבאר גם דברי הרמב"ם בהמשך הלכה זו "ואעפ"כ אם לא היתה הגזילה קיימת ורצה הגזלן לעשות תשובה ובא מאליו והחזיר דמי הגזילה תקנת חכמים היא שאין מקבלים ממנו אלא עוזרין אותו ומוחלין לו כדי לקרב הדרך הישרה על השבים וכל המקבל ממנו דמי הגזילה אין רוח חכמים נוחה ממנו".

דלכאורה אינו מובן: הרי בפרק זה לפני כמה הלכות⁴⁵ כבר הביא הרמב"ם ע"ד "תקנת השבים" - דאם "גזל קורה ובנאה בבירה הואיל ולא נשתנית דין תורה הוא שיהרוס את כל הבנין ויחזיר הקורה לבעלי, אבל תקנו חכמים מפני תקנת השבים שיהי' נותן את דמי' ולא יפסיד הבנין", וא"כ צ"ע אמאי כתב הרמב"ם פרט זה בתקנת השבים (כשאינן הגזילה קיימת) לאחרי כמה הלכות ולא כתבו לעיל, בהמשך

את חבריו].

ועפ"ז יש ליישב מדוע לא הביא הרמב"ם את המשך דברי הש"ס דקאי ג"כ אנפש בניו ובנותיו של הנגזל וגם בחמס ובגרמא, כי ס"ל להרמב"ם דגוף הדין נלמד רק מהכתוב הראשון "נפש בעליו יקח", וכוונת ר' יוחנן בהביאו שאר הפסוקים היא להוסיף חומר נוספת ששייכת רק בתנאים מסויימים: אם יש לנגזל בנים שאפשר שימותו כתוצאה מגזילה זו⁴² - מתיחסת "מיתתם" לגזל; חידוש מיוחד בחמס שאינו מאותו הסוג ד"כאילו נוטל נשמתו ממנו" כמו בגזילה⁴³, דכיון שיהיב דמי, ולא סתם לוקחו בע"כ של הבעלים, אינו מבטל בזה (כ"כ) בעלותו של האדם על ממונו (ואדרבא מכיר בבעלותו ולכן נותן דמים); גרמא - כשגורם למיתה בפועל שהמיתה מתייחסת

41 משא"כ ב"כל הכובש שכר שכיר* כאילו נטל נפשו ממנו" (רמב"ם הל' שכירות פ"א ה"ב. מב"מ קיב, א), שהרמב"ם הביא שם הכתוב (תצא כד, טו) "ואליו הוא נושא את נפשו", אף שגם שם סמיך בגמ' שם (להמ"ד דנפשו של נגזל) עה"פ "כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח", כי שם "כאילו נטל נפשו ממנו" הוא כפשוטו, שהשכיר סומך על שכר זה הדשוכר. וראה בפרטיות בגמ' ופרש"י שם. וראה תניא (שבהערה 17) "מיגיע כפיו . . כל כח נפשו". אגה"ק שם.

42 ראה רש"י ב"ק שם ד"ה אבל נפש. חדא"ג מהרש"א ד"ה ואומר ואכל.

43 וכן משמע גם דעת הר"ף והרא"ש שהשמיטו חמסן (כ"ל הערה 9). וראה תוד"ה חמסן - ב"ק סב, סע"א דהא דחמסן הוי כנוטל נשמה הוי אסמכתא בעלמא.

44 ראה פנ"י ב"ק שם.

45 ה"ה.

* פרשתנו יט יג (תו"כ (ופרש"י) עה"פ. ב"מ סא, סע"א ואילך (ובפרש"י)). תצא כד, טו.

ותמיהה זו מרמז הרמב"ם במ"ש "כל הגוזל כו' כאילו נוטל נשמתו ממנו כו' **ואעפ"כ כו"**, כלומר, כיון שמעשה הגזילה נחשב **כנטילת נשמה**, לכן לכאורה חידוש גדול במה שתיקנו חכמים ש"אין מקבלין ממנו".

ובהמשך לזה כותב הרמב"ם כמה פרטים בתקנה זו כי רק בתנאים אלה יש מקום לתקנה זו, כיון שמעשה הגזילה הוא כנטילת נשמה כדלקמן.

1. התנאי הראשון הוא, שתקנת השבים נתקנה רק כשאין הגזילה קיימת, אבל אם הגזילה קיימת, מוכרח להשיב את הגזילה אשר גזל.

וטעם הדבר: השבת הגזילה עצמה בכוחה לתקן את העון מעיקרו, משא"כ כשמשלם דמים ולא השיב הגזילה, ה"ה מתקן רק הפסד הממון של הנגזל אבל לא את גוף העבירה [וע"ד שהוא בנוגע להלאו דגזילה, כמובן מדברי הרמב"ם בריש הל' גזילה בטעם שאין לוקין על לאו דלא תגזול, "שהרי הכתוב נתקו לעשה שאם גזל חייב להחזיר. . ואפילו שרף הגזילה אינו לוקה שהרי הוא חייב לשלם דמי' וכל לאו שניתן לתשלומין אין לוקין עליו", דכאשר מחזיר גוף הגזילה מתקן הלאו (למפרע 47), משא"כ כשמשלם דמי' אינו מתקן הלאו ורק מתקן הפסד הממון^[47]].

47 ראה צפעי"נ (הל' תרומות (בהשמטות) נב, ג. השלמה ע' 63), הובא במפענח צפונות פ"ה סל"ג-לד, פ"ג ס"ד. וש"נ.

לתקנת השבים שלא להפסיד הבנין?⁴⁶

וע"פ הנ"ל יש לומר, שזהו לפי שפרטי תקנה זו (כפי שהאריך הרמב"ם) - (א) דאירי רק כשאין הגזילה קיימת, (ב) שהגזלן רוצה לעשות תשובה, (ג) ועוד זאת - ש"בא מאליו והחזיר דמי הגזילה", (ד) שלא רק שאין מקבלים ממנו, "אלא עוזרין אותו ומוחלין לו כדי לקרב הדרך הישרה על השבים" - שייכים לגדר הנ"ל באיסור גזילה, דהוי כאילו נוטל נשמתו, מצד גוף מעשה הלקיחה ב"חזקה", בע"כ של הבעלים.

ביאור הענין:

כוונת הרמב"ם בהמשך לשונו בהלכה זו - "כל הגוזל כו' כאילו נוטל נשמתו. . **ואעפ"כ כו"** - יש לומר, שהיא [לא רק לבאר, דכיון שגזילה חמורה כשפ"ד הרי סד"א שתשובת הגזלן היא חמורה ביותר, ולכן קמ"ל ע"ד תקנת השבים שהקילו בה - אלא עוד יותר] לבאר עיקרה וגדרה של "תקנת השבים" (כדלקמן סעיף ו).

דהנה לכאורה יש מקום לתמוה: בנוגע להחזק ממון שבמעשה הגזילה יש מקום לתקנה זו שהרי ממון ניתן למחילה מצד הנגזל (וגם יש בכח ב"ד להפקיר ממון), אבל כיון שמעשה הגזילה נחשב כנטילת נשמה, איך תיקנו חכמים שיש לוותר על השבת הגזילה, כאשר מחילת ממון אין בכחה לבטל זה שמעשה הגזילה הוי כנטילת נשמה?

46 ולהעיר שגם לקמן פ"ב ה"ב (וה"ו ואילך) כתב ע"ד תקנת השבים, כשנתייאשו הבעלים והשביחה כו'. אבל - זה שייך לתוכן הפרק שם באופני תשלומי הגזילה ביאוש או שינוי כו'.

בטלה מעשה הגזילה ותוצאותיו (שהלקיחה בע"כ בחזקה הוי כנטילת נשמתו); משא"כ כלפי הגוזל, כאשר הוא מודה בכל לבבו כו' בבעלותו של חברו על רכושו ומבטא את חרדתו וכו'⁴⁹, הרי עכ"פ מצדו יש תיקון למעשה נטילת נשמת חברו.

וזהו שכתב הרמב"ם, דדוקא כאשר "רצה הגזלן לעשות תשובה ו**בא מאליו והחזיר דמי הגזילה**", שבזה מתקן (כלפי עצמו) מעשה הלקיחה בע"כ של הבעלים, אז אמרו חכמים שמפני תקנת השבים אין לקבל ממנו דמי הגזילה, כי רק אז לא יחסר כלום מתיקון העון האפשרי כשאין הגזילה קיימת, והרי הגזלן עשה ככל יכלתו לתקן מעשיו [משא"כ אם הגזלן לא בא מעצמו לעשות תשובה ולהחזיר דמי הגזילה, לא תקנו שלא לקבל ממנו אף דמי הגזילה (אף אם הנגזל רוצה למחול), כיון שלא עשה ככל יכולתו לתקן מעשה הגזלה שלו].

וענין זה מדגיש הרמב"ם גם בסיום לשונו, ש"עוזרין אותו ומוחלין לו כדי לקרב הדרך הישרה על השבים", שהכוונה בתקנת השבים היא לא (רק) סתם קולא (כהך דבנה קורה בבירה, שחוששים שמא לא יעשה תשובה כלל), אלא (גם) עזר כדי שיתקן עונו "לקרב הדרך הישרה על השבים", שישובו באמת ובלב שלם.

ולכן, כאשר הגזילה קיימת אפשר לתקן בהשבת החפץ זה ש"כאילו נטל נשמתו ממנו", כי בזה שמחזיר גוף הגזילה לבעליו, כמו שהי' לפני הגזילה, הרי כאילו "מחזיר את נשמתו" שנטל ממנו ע"י מעשה הגזילה⁴⁸.

[ורק כאשר בנה קורה בבירה שאז יש חשש שאם לא יוכל לשלם דמי, לא יעשה תשובה כלל, אז תיקנו תקנה מיוחדת - כי עדיף שעכ"פ ישלם דמי לתקן הפסד הממון, מאשר שלא יחזיר כלל].

משא"כ כאשר "לא הייתה הגזילה קיימת" שאז גם כאשר ישלם הדמים אי אפשר לבטל מה שנטל את נשמתו ממנה אזי יש מקום לתקנת השבים, שלא יקבלו דמי הגזל.

ועפ"ז יבוארו גם שאר הפרטים הנ"ל:

בתיקון מעשה הגזילה יש שני דברים: תיקון העון מצד הנפעל (בסגנון אחר: כלפי הנגזל), ותיקונו מצד הפועל (הגזלן). וזה שע"י תשלום דמי הגזל לא נתקן מעשה העון (מה שנטל נשמתו ממנו), ה"ז מצד הנפעל (הנגזל) דכיון שלא הוחזר לו חפצו וחסרה הגזלה, לא

בצפ"נ שם בביאור דעת הרמב"ם בהל' סנהדרין (פ"ח ה"ב) - דגניבה וגזילה הוי לאו שניתן לתשלומין ולא כ' שם דהוי לאו הניק לעשה. ע"ש. וידועה השק"ט בדברי הרמב"ם. וראה לק"ש ח"ז ע' 210. וש"נ.

48) בצפ"נ שם מבאר דבגזילה וגניבה אינם מתקנים הלאו למפרע, כין דהוי דבר הנמשך, שגזילה הוה פעולה נמשכת. ואולי י"ל שזהו רק בנוגע לחסרון ממון של השני, אבל לא בנוגע להענין דכאילו נטל נשמתו ממנו, שהיא פעולה חד פעמית במעשה הלקיחה בע"כ של הבעלים, שזה אפשר לתקן כשמחזיר גוף החפץ. ועצ"ע.

49) ואולי י"ל שלזה אין מוכרח שירצה את חברו אלא העיקר שיבא מאליו ולהחזירו. ועפ"ז יש לבאר מה שהרמב"ם כאן לא כתב דאע"פ שהחזיר לו ממון צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו כמו שכ' בהל' תשובה (פ"ב ה"ט).

מכך ישנה הוראה נפלאה

ב'תיקון הדעות'

ז. ומהלכה זו יש ללמוד הוראה נפלאה ב"תיקון הדעות"⁵⁰ - בעבודה הכללית ד"לקרב הדרך הישרה על השבים":

אם בשביל "לקרב הדרך ישרה על השבים" תקנו חז"ל שימחול האדם על ממונו הרי כ"ש וק"ו שההתעסקות לקרב את ישראל לאביהם שבשמים צריכה להיות באופן שברור אצל המתעסק בזה (וגם אצל הזולת) שאין כאן כוונה של ריוח (ריוח גשמי או אפי' ריוח רוחני) אלא כל כוונתו היא לקרב לדרך הישרה. ויתירה מזו, דכאשר ההתעסקות בזה היא גורמת לו "הפסד" - הפסד גשמי (כמו שהוא

כפשוטו בנדו"ד, שאינו מקבל דמי הגזילה שלו) וגם הפסד רוחני שמוריד ומשפיל את עצמו להתעסק גם עם מי ששייך ל"נטילת נשמה" - הרי דוקא אז רוח חכמים נוחה ממנו.

ומגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל, שגם הנהגת הקב"ה היא באופן כזה⁵¹, דכאשר "רצה הגזולן (ש"החוטא נק' גזול אביו ואמו"⁵²) לעשות תשובה" - הרי הוא ית' משפיל א"ע כביכול להאדם החוטא, ועוזר לו ומוחל לה בכדי "לקרב הדרך הישרה על השבים".

ואז - כשישראל עושין תשובה - "מיד הן נגאלין"⁵³ בגאולה האמיתית והשלמה, בקרוב ממש.

(50) ראה רמב"ם סוף הל' תמורה.

(51) תהלים קמז, יט. שמור' פ"ל, ט. ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג.

(52) לקו"ת האזינו עה, ב. ושם "כמרז"ל (רפ"ו דברכות).
(53) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

"ולא תישקרו איש בעמיתו" (יט, יא)

הצער והטינה על שקר העולם, הוא לא כל כך מהשקר עצמו, אלא על מה שהשקר נדמה לאמת – ועושים אותו, את השקר, לאמת. ועבודת החסידות היא, לנקות ולהוציא את השקר שמתוך האמת – שהאמת תהיה אמת נקיה.

(ספר השיחות ה'ש"ת עמ' קה)

דרכי החסידות

מלוקט משיחות, אגרות וכתבי
כ"ק אדמו"ר מוהררי"צ מליובאוויטש נ"ע

"לייקר כל אחד ואחד מישראל"

"חסידים, שגדלו על השמרים של אהבת ישראל, צריכים וחייבים להיות חמים יותר, הזולת צריך לתפוס את המקום החשוב, שמחתו היא שמחתי, שמחתי היא שמחתו"

שמחת הזולת היא שמחתי

אני מעורר חסידים ומבקש אותם להיות יותר קשורים ומסורים זה לזה. כל יהודי צריך להיות יקר בעיניכם.

חסידים, שגדלו על השמרים של אהבת ישראל, צריכים וחייבים להיות חמים יותר, הזולת צריך לתפוס את המקום החשוב, שמחתו היא שמחתי, שמחתי היא שמחתו.

כשנתקבלה הידיעה בליובאוויטש שר' אלחנן מרוזוב שוחרר מעבודת הצבא, התהלך החסיד הנודע ר' הענדל בחצר כשהוא מזמר "חאניע יצא", ונכנס לחדר אאמו"ר כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, וסיפר כי ר' אלחנן שוחרר, והתחיל לרקוד בחדר. כ"ק אאמו"ר הרה"ק עמד מכסאו, הניח יד קדשו על שכמו של ר' הענדל וסובב אתו שלוש פעמים, ולאחר מכן אמר לו: "לכן, אומר לפניכם חסידות".

(לקוטי דיברים ח"א עמ' 62)

לעזור בחכמה

יש לייקר את כל אחד מישראל, יש לעזור לכל אחד ואחד בכל מה שאפשר, אבל כל עזרה צריכה להיות בחכמה, שלא יהיה ח"ו מלבין פני חברו.

יש לדעת איך להוכיח את הזולת, לא להגדיל צערו - את זה כבר יודע בעצמו וכואב לו הלב - אלא יש לקרב את הזולת, תחילה באצבע ולאחר מכן ביד וכו', ובינו לבינו עליו לבכות היטב על הלא טוב של הזולת ולומר עליו פרק תהילים.

(ליקוטי דיבורים ח"א עמ' 63)

'מתפשט בכל בית המדרש'

כאהבת ה' כך גם אהבת ישראל, "ואהבת לרעך כמוך", אפשרי רק כאשר האדם עוזב את אהבת עצמו. אדם האוהב רק את עצמו, אין בו מקום לאהבת זולתו, ויותר מזה, האוהב את עצמו אינו יכול לסבול את זולתו. ופעמים הוא אף חושב, שכל מה שהשני עושה, הוא מתכוון בזה לנגחו. וכידוע הסיפור אודות אותו חסיד, 'בר דעת' גדול בהבנת החסידות, שבא ל'חידות' אל הרבי ה'צמח צדק' ובפיו טענה: רבי, בבית המדרש אני חש שדורכים עלי, יש לי את הרושם שלא מתנהגים עימי כראוי, מה שאני אומר אינו מוצא חן בעיני האחרים, וכל מה שעושים הוא כמעט תמיד להיפך מדעתי!

ענה לו הרבי: הבעיה היא, שאתה מתפשט על כל בית הכנסת, ולכן כל דריכה ודריכה איפה שהיא לא תהיה, נופלת היא עליך, סלק את 'הדעה העצמית' כשהיא רק על פי השכל, הגבר את ה'עבודה' על ההשכלה ואז תגיע אל האמת, אז כבר לא תרגיש שדורכים עליך. כמובן שהצעה זו, היא התנאי הבסיסי המאפשר להגיע לאהבת ישראל.

(סה"מ תרפ"ט עמ' 78)

אהוב יהודי והקב"ה יאהב אותך

ר' אייזיק הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא, מצאתי זקני חסידים שהיו עוד מחסידי הרב המגיד ממזריטש והרה"ק הרב מנחם מענדל מהאראדאק. זקנים אלו היו רגילים לומר: "אהוב כל יהודי וה' יתברך יאהב אותך, עשה טובה ליהודי וה' יתברך ייטיב עמך, קרב יהודי וה' יתברך יקרב אותך".

(היום יום כז חשוון)

לאהוב כל יהודי

"אהבת ישראל", לאהוב יהודי, היא מצוה מן התורה. וצריכים לקימה כדוגמת אהבת ה' ואהבת התורה.

שלשת הנאהבים, ה' יתברך, התורה ובני ישראל, דומים הם באופן בו הם צריכים להיות נאהבים.

דכשם שבאהבת התורה, יש לאהוב את התורה על כל חלקיה בשוה. שהרי אין כל הבדל בין האהבה לחומש בראשית לאהבה לחומש שמות, בין חמישה חומשי תורה לספרי הנביאים והכתובים, בין המשניות לתלמוד בבלי וירושלמי וכו'. כך גם בנוגע לאהבת ישראל.

אחד מהדברים שחידש הבעש"ט היה בענין אהבת ישראל: שיש לאהוב לא רק את מי שהוא גאון וצדיק ויחיד בדורו, אלא כל יהודי בתור היותו יהודי.

(לקוטי דיבורים ח"א עמ' 713, 716)

"לא תקם ולא תטר את בני עמך" (יט, יח)

מורי הרשב"ץ היה רגיל לומר, חסידים מוחלים במהירות. כמו כן הוא היה רגיל לומר, שעל חסידים להיות שנונים וחדים, אבל לא עם הלהב כלפי הזולת אלא כלפי עצמם.

(ספר השיחות תש"ה עמ' נב)

* * *

"ואהבת לרעך כמוך" (יט, יח)

כ"ק מורנו הבעש"ט אמר, שאהבת ישראל היא השער הראשון המוליך לחצרות ה'.

(לקוטי דיבורים ח"א עמ' 284)

ואדמו"ר הזקן אמר ל"צמח צדק", כי העושה טובה ליהודי כציווי התורה "ואהבת לרעך כמוך", שערי היכלי מעלה פתוחים לפניו.

(סה"מ תשי"א 153)